

La resposta als delictes d'odi i les discriminacions a la ciutat de Barcelona

ESTUDI

A continuació us presentem l'estudi sobre els serveis d'entitats i administracions existents a la ciutat de Barcelona per a víctimes de delictes d'odi i altres comportaments discriminatoris.

El treball pretén orientar futures accions per a millorar la resposta col·lectiva en l'àmbit dels delictes d'odi i altres formes de discriminació. A la vegada, assenyalava qüestions problemàtiques que exigeixen un procés de reflexió conjunta per part d'entitats, administracions i operadors jurídics experts en la matèria.

L'estudi és part del projecte "Com responem als delictes d'odi? Anàlisi situacional, mapatge de serveis per víctimes i eines per la intervenció" realitzat per l'IDHC de la mà de la consultora social Spora (autora de l'estudi), amb la col·laboració de SOS Racisme Catalunya i el finançament de la Direcció de Drets de Ciutadania i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona.

Per fer aquest estudi s'han enquestat a 125 entitats i serveis públics i privats de la ciutat, així com persones expertes i representants d'organitzacions de referència en l'àmbit i víctimes de delictes d'odi i discriminació.

Punt de partida

Segons dades de l'Agència Europea pels Drets Fonamentals (2017), 9 de cada 10 persones que han patit agressions per motius d'odi o discriminació no denuncien els fets.

En molts casos, les persones víctimes de discriminació viuen les agressions com un fet habitual que s'assumeix pel fet de pertànyer a un col·lectiu o grup (dones, persones LGTBI, persones sense llar, minories ètniques, etc.) i, per tant, no prenen cap mesura.

La 'normalització' d'aquests comportaments també succeeix en el conjunt de la societat, que banalitza les actituds discriminatoris i, fins i tot, els tolera.

Denunciar els fets no sempre garanteix la reparació dels danys ni la recuperació de la persona agredida, i pot revertir en una major desprotecció i desemparament de les persones víctimes.

La majoria dels serveis d'atenció a les persones de Barcelona no compten amb professionals especialitzats en l'abordatge d'aquest tipus de situacions i no treballen coordinades.

Les entitats de referència encara són poques i, normalment, es centren en donar suport al col·lectiu específic en el que són especialistes. No existeix un abordatge integral dels delictes d'odi a la ciutat.

Tot plegat té un efecte negatiu en l'atenció de les persones víctimes, ja que els i les professionals que acullen aquestes persones es troben sovint desorientats a l'hora de

saber on acudir, quins recursos oferir o a quin tipus de cobertura legal poden accedir les persones ateses

En aquest sentit, el marc legal que els ha d'emparar tampoc ofereix una protecció evident ja que, entre d'altres qüestions, la delimitació del concepte de delicte d'odi, així com la incorporació i l'articulació de les diferents casuístiques a la legalitat és força recent i coexisteixen varis marcs legals.

Principals resultats:

- Un elevat 'cost' personal

Les persones que decideixen denunciar les agressions rebudes s'enfronten a un elevat cost personal: haver de tornar a explicar i reviure l'agressió, sentir-se poc acollides o, fins i tot, desacreditades per les autoritats i tornar a posar-se en una situació de 'risc' potencial.

- La capacitat d'acció de les entitats i serveis és limitada

La manca de visibilització d'aquestes violències dificulta la resposta que les entitats i serveis poden donar, produint que en molt casos no es puguin arribar a detectar.

Quan una persona rep una agressió per motius d'odi recorre al seu entorn més proper i de confiança. Normalment, només busquen suport en les entitats socials quan existeix un vincle previ amb l'entitat.

- Una cobertura legal insuficient

El principal mecanisme sancionador de les conductes discriminatòries o motivades per l'odi en el marc legal actual és el Codi Penal¹. El recorregut d'una denúncia per aquesta via té unes conseqüències sovint negatives per les persones que han estat víctimes (notablement la revictimització) i requereixen d'uns recursos i un acompanyament que no està a l'abast de la majoria d'elles o que simplement no ofereixen els serveis per a víctimes.

D'altra banda, la redacció de l'articulat del Codi Penal que tipifica el discurs d'odi punible o delicte de discurs d'odi està marcat per la vaguetat en les definicions i dona un ampli marge d'interpretació.

La manca d'una única definició consensuada de delictes d'odi i la frontera entre el dret fonamental de la llibertat d'expressió i del discurs d'odi limiten la capacitat d'acció davant les agressions i discriminacions.

- Desconfiança vers els cossos policials

La desconfiança vers els cossos policials, motivada per experiències negatives prèvies, repercuteix en la falta de denúncies.

Davant aquesta situació, la funció més important que desenvolupen les entitats d'atenció a les persones és la de proporcionar un espai de seguretat.

¹ Actualment s'està tramitant una llei administrativa per la sanció de la discriminació i l'odi contra el col·lectiu LGTBQI

Propostes:

- Cal una millora en la detecció que impliqui a tots els agents involucrats:

Les principals necessitats de les entitats per abordar els delictes d'odi són la falta d'eines de detecció i de processos de derivació.

El 40% de les entitats que intervenen sobre la qüestió dels delictes d'odi a Barcelona no coneix l'estatut de la víctima i un 35% tampoc coneix els articles del Codi Penal que poden donar cobertura a aquests casos. Menys d'un terç de les entitats que intervenen sobre aquesta problemàtica compten amb professionals específics per tractar aquestes situacions.

- Creació de protocols estandarditzats de coordinació entre entitats i agents

Es recomanable reunir a tots els agents referents que participen en l'abordatge dels delictes d'odi per posar en comú una estratègia integral i transversal d'abordatge de la problemàtica.

- Cal anar més enllà de la denúncia

Cal crear estratègies d'atenció de les persones víctimes i de reparació de danys no només centrats en la denúncia, posant el focus en l'ajuda mútua i el suport moral i psicològic .

- Cal millorar i ampliar la cobertura legal

Hi ha un acord entre tots els agents i col·lectius en que calen canvis en la llei per a millorar l'abordatge dels delictes d'odi. Aquests canvis es podrien donar a través de l'elaboració de lleis específiques per a cada col·lectiu (com les que existeixen per a la violència masclista o per a garantir els drets LGTBQI) o bé a través d'una llei integral sobre delictes d'odi i comportaments discriminatoris.

- La sensibilització i l'educació són fonamentals per a prevenir les situacions de discriminació i delictes d'odi

La sensibilització s'ha de fer efectiva en tots els àmbits i en totes les institucions socials: escoles, llocs de treball, hospitals, entitats, cossos policials i estaments legals, entre d'altres.

Notes metodològiques:

La recerca, que ha combinat tècniques **qualitatives** i **quantitatives** de recollida de dades, s'ha desenvolupat a través de:

- Anàlisi documental: anàlisi dels principals documents i articles de referència en l'àmbit.

- Grups Focals: s'han dut a terme dos grups focals en els quals han participat un total de 17 representants d'organitzacions de referència en l'àmbit (públiques i privades: Dones (3), LGTBQI (2) , Culturals o religioses (2), Persones sense llar (2), Serveis públics específics en l'àmbit (2), Persones migrades i LGTBQI (1), Drets Humans (1), Racisme (1) Persones en situació de vulnerabilitat (1).

- Entrevistes: s'han realitzat un total de 7 entrevistes. 2 entrevistes a referents legals amb experiència contrastada en la representació de persones víctimes i coneixement del marc legal de referència. 5 entrevistes han estat a persones víctimes d'agressions i discriminacions.

Catàleg de Serveis d'entitats i administracions de Barcelona per a víctimes de delictes d'odi.

Un dels resultats d'aquest estudi és el catàleg dels serveis per a víctimes de delictes d'odi i discriminació que ofereixen 37 entitats de la societat civil i de les administracions presents a la ciutat de Barcelona. S'hi recullen diversos tipus de serveis per a donar cobertura als drets d'aquestes persones i a les seves necessitats bàsiques. Igualment, s'indiquen les especificitats dels serveis en termes tant dels col·lectius específics als quals van dirigits, quan és el cas, com de tipologia de casos dels quals s'ocupen.

L'estudi és part del projecte "Com responem als delictes d'odi? Anàlisi situacional, mapatge de serveis per víctimes i eines per la intervenció" realitzat per l'Institut de Drets Humans de Catalunya de la mà de la consultora social Spora (autora de l'estudi), amb la col·laboració de SOS Racisme Catalunya i el finançament de la Direcció de Drets de Ciutadania i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona.